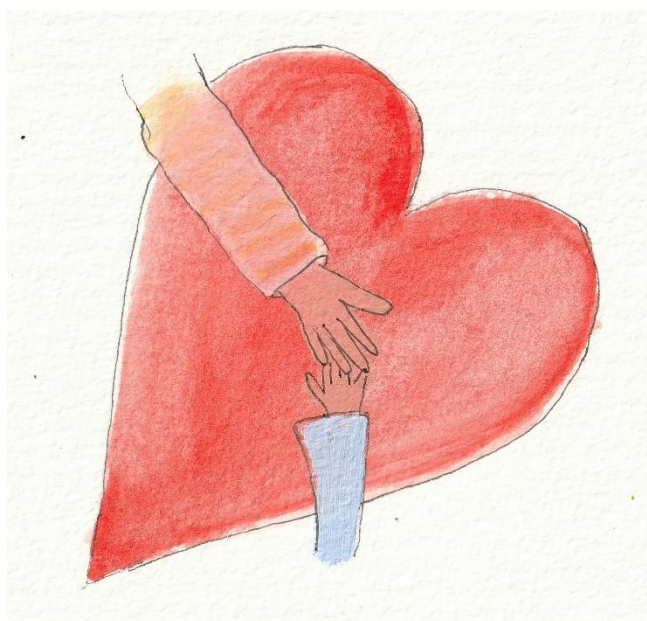

Rouw in de klas

Rouw in de klas

Een ingrijpende gebeurtenis (ziekte, ongeluk, of overlijden) kan zomaar de school in komen. Dan is het fijn als je een checklist of protocol erbij kan pakken die je kan helpen om er mee om te gaan.

Op de volgende pagina's vind je een uitgebreide checklist om erbij te pakken, wanneer je onverhoopt voor een ingrijpende gebeurtenis komt te staan.

Logisch dat bij een ingrijpende gebeurtenis even alle ogen gericht zijn op het betreffende gezin en dat zaken daaromtrent goed geregeld worden.

Echter hebben zoveel kinderen in de klas en op school, te maken met (soms minder zichtbare) ingrijpende gebeurtenissen.

Aandacht voor rouw en verlies in de klas draagt bij aan een fijne en veilige sfeer.

Veel kinderen krijgen te maken met verlies. We denken daarbij vaak aan het overlijden van een dierbare, maar verlies kan veel meer betekenen.

Ook ruzie thuis, een scheiding, een zieke ouder of een ouder die niet goed voor zijn kind kan zorgen, kunnen leiden tot rouw. Maar ook een vlucht, verhuizing, brand, ongeval, verlies van gezondheid of onzekerheid over de toekomst kan veel impact hebben op een kind.

Kinderen kunnen zich zorgen maken over thuis, over belangrijke mensen of over zichzelf. Soms proberen ze thuis te helpen of houden ze zich groot, terwijl ze zelf ook steun nodig hebben.

Juist daarom is het belangrijk dat een kind extra wordt gezien en gehoord. Het kan fijn zijn als een leerkracht weet wat er speelt en er ruimte is voor een luisterend oor.

Aandacht voor verdriet maakt een klas niet verdrietiger. Juist het delen en erkennen van verdriet kan zorgen voor rust, begrip en verbinding.

Blijf daarom het hele jaar door, elke week, met de kinderen in gesprek over hoe het met ze gaat. Geef de kinderen de gelegenheid om over het verdriet te praten.

Dat draagt bij aan een sterk en prettig pedagogisch klimaat.

Anke Kegel

Rouwtherapeut &
Groepsleerkracht

Checklist bij ingrijpende gebeurtenis binnen de school (rouwprotocol)

Inhoudsopgave	Bladzijde
Bericht van een ongeluk of overlijden van een leerling	4
1. Het bericht komt binnen	4
2. Informeren van het team	4
3. Eerste communicatie met de familie	5
4. De klas informeren	6
5. Bij een ongeluk	7
6. Informeren van ouders medeleerlingen	7
7. Vervolgafspraken met de familie	8
8. Rouwadvertentie	8
9. Voorbereiding op het afscheid	9
10. De uitvaart	9
11. De periode direct na de uitvaart	10
12. Langdurige zorg	10
Bij een langdurige of ernstige ziekte	12
Overlijden van een leerkracht	13
Overlijden van een gezinslid van een leerling	14
Tot slot	14

Checklist bij ingrijpende gebeurtenis binnen de school (rouwprotocol)

Bericht van een ongeluk of overlijden van een leerling

1. Het bericht komt binnen

Eerste opvang en verificatie

- ☐ Neem het bericht rustig aan en geef aan dat iemand van de school zal terugbellen.
- ☐ Vraag naar:
 - de naam en contactgegevens van de melder;
 - het telefoonnummer waarop de melder bereikbaar is;
 - het tijdstip waarop de melder het beste bereikbaar is;
 - wat er precies is gebeurd;
 - wanneer en waar de gebeurtenis heeft plaatsgevonden.
- ☐ Verbind de melder niet zonder meer door met de directie. Geef de directie eerst gelegenheid zich voor te bereiden. Alleen wanneer de beller hier zelf nadrukkelijk om vraagt, kan hiervan worden afgeweken.
- ☐ Informeer de directie / schoolleiding zo snel mogelijk.
- ☐ Komt het bericht niet rechtstreeks van familie, een arts of de politie? Laat de directie de informatie dan eerst verifiëren.
- ☐ Schakel indien nodig direct hulpverlening in, zoals politie of een arts.
- ☐ Neem zo snel mogelijk contact op met de nabestaanden.

2. Informeren van het team

Het samenstellen van een coördinatieteam kan vervolgens helpen om alles in goede banen te leiden. Zo'n coördinatieteam kan bestaan uit: de directie / schoolleiding, intern begeleider / kwaliteitsondersteuner en één of twee leerkrachten. Dit team bepaalt wie wanneer wordt geïnformeerd en voorkomt dat informatie onnodig vooruitloopt op de officiële communicatie.

Informeer zo snel mogelijk:

- ☐ De collega's.
- ☐ De klas van de overleden leerling.
- ☐ De broertjes en zusjes van de leerling, waarbij eerst wordt afgestemd **wie** hen informeert: **de ouders of de school**.

Checklist bij ingrijpende gebeurtenis binnen de school (rouwprotocol)

Spreek onderling af wie contacten onderhoudt met het gezin van de overleden leerling en met de ouders van klasgenoten.

☐ Het bestuur, de MR en de OR.

☐ Afwezige medewerkers.

3. De eerste communicatie met de familie

Contact met ouders

☐ Neem dezelfde dag contact op met de ouders/nabestaanden.

☐ Vraag telefonisch of een bezoek gewenst en gelegen is.

☐ Plan, wanneer dat passend is, dezelfde dag een huisbezoek.

☐ Ga bij voorkeur samen met iemand van de schoolleiding.

☐ Besef dat het eerste bezoek vooral een moment van medeleven en het delen van emoties kan zijn. Praktische zaken hoeven niet direct allemaal geregeld te worden.

☐ Vraag of de familie openstaat voor een tweede bezoek om verdere afspraken te maken.

Broertjes en zusjes

Als het bericht onder schooltijd binnenkomt:

☐ Bespreek wie hen informeert

☐ Bespreek of zij op school willen of kunnen blijven

☐ Spreek af waar zij na schooltijd naartoe gaan.

☐ Noteer, wanneer zij naar familie gaan, bij wie ze terechtkunnen en hoe deze persoon bereikbaar is.

Checklist bij ingrijpende gebeurtenis binnen de school (rouwprotocol)

4. De klas informeren

Vorbereiding

- ☐ Bereid het gesprek als groepsleerkrachten samen voor.
- ☐ Bespreek vooraf:
 - wat er precies wordt verteld;
 - welke woorden worden gebruikt;
 - welke informatie op dat moment noodzakelijk is;
 - welke vragen of reacties mogelijk kunnen komen;
 - wie ondersteuning biedt wanneer het gesprek te zwaar wordt.
- ☐ Geef leerkrachten de mogelijkheid om aan te geven dat zij dit moeilijk vinden of het gesprek niet alleen kunnen voeren.
- ☐ Vraag zo nodig een vertrouwde collega om mee de klas in te gaan.
- ☐ Zorg voor een rustige plek waar leerlingen terechtkunnen wanneer zij erg overstuur zijn of behoefte hebben aan privacy.
- ☐ Houd er rekening mee dat het overlijden eerdere verlieservaringen kan oproepen bij zowel leerlingen als medewerkers.
- ☐ Zorg dat materialen beschikbaar zijn waarmee leerlingen zich kunnen uiten, zoals tekenpapier, kleurpotloden en taalactiviteiten.

In gesprek met de klas

- ☐ Begin met een korte, duidelijke inleiding.
- ☐ Vertel wat er is gebeurd en geef, voor zover bekend en passend, aan **hoe, waar en wanneer** het is gebeurd.
- ☐ Draai niet om het slechte nieuws heen en gebruik duidelijke taal.
- ☐ Beperk de eerste informatie tot wat de leerlingen op dat moment moeten weten.
- ☐ Geef daarna voldoende ruimte voor emoties, vragen en stiltes.
- ☐ Bespreek wat de leerlingen hebben gehoord en welke vragen er leven.
- ☐ Geef ruimte om over de overleden leerling te praten en herinneringen te delen.

Checklist bij ingrijpende gebeurtenis binnen de school (rouwprotocol)

- ☐ Maak duidelijk dat verschillende reacties normaal zijn en dat verdriet op verschillende manieren zichtbaar kan zijn.
- ☐ Laat leerlingen in de eerste periode waar mogelijk keuzes maken in hun schoolwerk.
- ☐ Geef het overlijden ook tijdens de dagopening en/of dagsluiting een plek.

5. Bij een ongeluk

- ☐ Bespreek wat er bekend is over de gebeurtenis en welke vragen leerlingen hebben.
- ☐ Let op gevoelens van schuld, bijvoorbeeld wanneer een leerling ruzie had met of iets niet heeft uitgesproken tegenover de overledene.
- ☐ Geef ruimte aan thema's als schuldgevoel, vergeving en het eventueel goedmaken van zaken.

6. Informeren van ouders medeleerlingen

- ☐ Zorg voor een kort schriftelijk bericht dat de leerlingen vóór het naar huis gaan meekrijgen.
- ☐ Stem de inhoud van dit bericht af met de informatie die de school mondeling heeft verstrekt.
- ☐ Stem dit bericht af met het betreffende gezin (ouders, voogd, iemand die binnen de familie het aanspreekpunt is)

Informeer schriftelijk over:

- ☐ de gebeurtenis;
- ☐ eventuele veranderingen in de organisatie of het schoolprogramma;
- ☐ hoe de leerlingen op school worden opgevangen en begeleid;
- ☐ wie binnen school aanspreekpunt is;
- ☐ afspraken over aanwezigheid;
- ☐ mogelijkheden rondom rouwbezoek en de begrafenis;
- ☐ een eventueel afscheids- of herdenkingsmoment op school;

Checklist bij ingrijpende gebeurtenis binnen de school (rouwprotocol)

- ☐ de manier waarop de school de leerlingen na het afscheid blijft begeleiden;
- ☐ mogelijke rouwreacties bij kinderen en signalen waar ouders alert op kunnen zijn.

7. Vervolgafspraken met de familie

Besprek met de familie wat de school kan betekenen en stem de volgende zaken af:

- ☐ mogelijkheden voor leerlingen om de familie te bezoeken;
- ☐ een eventuele rouwadvertentie vanuit de school;
- ☐ hoe en wanneer leerlingen afscheid kunnen nemen;
- ☐ de mogelijkheid van een bijdrage vanuit de school aan de begrafenis;
- ☐ aanwezigheid van leerlingen en/of medewerkers bij de begrafenis of afscheidsdienst;
- ☐ een eventueel afscheid of herdenkingsmoment op school.

Belangrijk: stem alle keuzes rondom publiciteit, afscheid en aanwezigheid af met de familie.

8. Rouwadvertentie

Wanneer de familie instemt met een advertentie:

- ☐ Bepaal namens wie de advertentie wordt geplaatst, bijvoorbeeld namens personeel, leerlingen, MR, OR en/of bestuur.
- ☐ Besluit of er één of meerdere advertenties komen.
- ☐ Bepaal in welke krant(en) de advertentie wordt geplaatst.
- ☐ Wanneer er meerdere advertenties worden geplaatst, probeer deze op dezelfde dag/in dezelfde editie te laten verschijnen.
- ☐ Controleer de spelling van alle voor- en achternamen zorgvuldig.
- ☐ Controleer nogmaals of de familie akkoord is met de plaatsing.

Checklist bij ingrijpende gebeurtenis binnen de school (rouwprotocol)

9. Voorbereiding op het afscheid

- ☐ Houd de reacties van leerlingen goed in de gaten. Verdriet en vrolijk spelen kunnen elkaar bij kinderen afwisselen.
- ☐ Geef ruimte voor vragen en gesprekken.
- ☐ Bespreek met de klas hoe zij de overleden leerling willen herinneren.
- ☐ Denk bijvoorbeeld aan een foto, kaars, bloemen, persoonlijke spullen, speelgoed of andere voorwerpen die bij de leerling passen.
- ☐ Bied mogelijkheden om gevoelens creatief te uiten, bijvoorbeeld door tekenen, schrijven of andere activiteiten. Jonge kinderen kunnen ook behoefte hebben aan vrij spel.
- ☐ Bespreek tijdens een kringgesprek wat er tijdens de uitvaart of rouwdienst gaat gebeuren en bereid de leerlingen hier concreet op voor.
- ☐ Informeer vooraf bij de familie of de overleden leerling toonbaar is wanneer leerlingen op rouwbezoek gaan.
- ☐ Stem met de familie af of leerlingen een rol kunnen krijgen tijdens de rouwdienst.
- ☐ Houd rekening met culturele en religieuze verschillen.
- ☐ Bespreek welke rituelen betekenisvol kunnen zijn, bijvoorbeeld een boom planten, een boodschap achterlaten, bloemen neerleggen of samen zingen.
- ☐ Overweeg of de vlag halfstok wordt gehangen, wanneer dit binnen de school gebruikelijk is.
- ☐ Wanneer de familie de aanwezigheid van leerlingen bij de uitvaart niet wenselijk vindt, organiseer dan eventueel een eigen afscheidsmoment op school.

10. De dag van de uitvaart

- ☐ Zorg dat de leerlingen weten wat er van hen wordt verwacht en wat zij kunnen verwachten.
- ☐ Houd rekening met verschillen in de manier waarop kinderen reageren.
- ☐ Zorg voor een aanspreekpunt voor leerlingen die tijdens de uitvaart extra ondersteuning nodig hebben.
- ☐ Vang de leerlingen na de begrafenis of crematie op en bied gelegenheid om na te praten.

11. De periode direct na de uitvaart

- ☐ Maak in de dagen na de uitvaart tijd vrij om in de klas over de begrafenis of crematie te praten.
- ☐ Probeer, wanneer dat mogelijk is, de dag na de uitvaart het normale schoolritme weer op te pakken.
- ☐ Plan activiteiten die helpen bij de verwerking, bijvoorbeeld schrijven, tekenen of werken rond gevoelens.
- ☐ Overweeg om een foto van de overleden leerling in de klas of op een passende plek in de school te plaatsen.
- ☐ Richt eventueel een herinneringsplek in die ook na de uitvaart kan blijven bestaan.
- ☐ Haal de stoel of tafel van de overleden leerling niet direct weg.
- ☐ Plaats in dat schooljaar geen nieuwe leerling op de plek van de overleden leerling

12. Langdurige nazorg

Medewerkers en medeleerlingen

- ☐ Houd er rekening mee dat rouw niet volgens een vast tijdschema verloopt.
- ☐ Wees alert op reacties die pas weken of maanden later ontstaan.
- ☐ Let onder andere op:
 - terugval in gedrag;
 - afhankelijk gedrag;
 - duimzuigen;
 - bedplassen;
 - angstdromen;
 - angst om alleen te zijn;
 - slaapproblemen;
 - lichamelijke klachten of buikpijn;
 - slecht eten;
 - agressief of prikkelbaar gedrag;
 - ongeconcentreerd zijn;
 - terugtrekken;
 - ander spelgedrag;
 - sterk controlegericht gedrag.

Checklist bij ingrijpende gebeurtenis binnen de school (rouwprotocol)

- ☐ Besteed extra aandacht aan leerlingen die eerder een verlies hebben meegemaakt.
- ☐ Houd ook rekening met leerlingen die mogelijk meerdere traumatische of verlieservaringen hebben meegemaakt.
- ☐ Realiseer je dat kinderen hun verdriet soms juist verbergen. Een ogenschijnlijk laconieke of stoere houding betekent niet dat een kind geen verdriet heeft.
- ☐ Blijf herinneringen aan de overleden leerling een plek geven.
- ☐ Besteed aandacht aan de verjaardag en sterfdag van de leerling.
- ☐ Rond het schooljaar bewust af met de klas van de overleden leerling.

Ouders, broers en zussen

- ☐ Houd contact met de ouders en bied gelegenheid voor een nagesprek.
- ☐ Nodig ouders wanneer passend uit voor activiteiten op school, maar laat hen zelf aangeven of zij hier behoefte aan hebben en dit aankunnen.
- ☐ Denk op de verjaardag en sterfdag aan de ouders, broers en zussen.
- ☐ Houd rekening met moeilijke momenten, zoals schoolreisjes, ouderavonden en andere activiteiten waarbij het gemis extra voelbaar kan zijn.
- ☐ Een kaartje of klein gebaar kan op zulke momenten veel steun betekenen. De leerkracht kan hierin een actieve rol nemen.
- ☐ Blijf ook na langere tijd aandacht houden voor de broertjes en zusjes.
- ☐ Zorg dat persoonlijke bezittingen van de overleden leerling uiteindelijk aan de ouders/familie worden overgedragen. Dit kan bijvoorbeeld tijdens een gezamenlijk moment met ouders/familie en het schoolteam.

Checklist bij ingrijpende gebeurtenis binnen de school (rouwprotocol)

Bij een langdurige of ernstige ziekte

Wanneer een ziekteproces voorafgaat aan het overlijden, gelden **daarnaast** de volgende aandachtspunten:

- ☐ Houd er rekening mee dat school voor een ziek kind juist extra belangrijk kan zijn.
- ☐ Laat het kind, voor zover de gezondheid dit toelaat, zoveel mogelijk deelnemen aan activiteiten. Zo blijft het onderdeel van de groep en ontstaat geen onnodige uitzonderingspositie.
- ☐ Bereid de klas voor op eventuele lichamelijke of uiterlijke veranderingen.
- ☐ Geef het kind de mogelijkheid om zelf, eventueel samen met de ouders, uit te leggen wat er aan de hand is.
- ☐ Houd regelmatig contact met de ouders en stem goed af wat het kind zelf weet over de ziekte.
- ☐ Besef dat ouders en kind bij een ongeneeslijke ziekte soms proberen elkaar te beschermen door thuis niet over de ziekte te praten. Een vertrouwde persoon op school kan dan belangrijk worden.
- ☐ Laat het kind weten dat het altijd bij een vertrouwde medewerker terecht kan om over de ziekte te praten.
- ☐ Informeer een klas niet onnodig vroeg over een langdurige ziekte. Wanneer de periode erg lang duurt, kunnen leerlingen moeite krijgen om gewoon met het zieke kind om te gaan en kan de aandacht verslappen. Dit kan een eventuele latere verslechtering extra schokkend maken.
- ☐ Wanneer het kind niet meer naar school kan komen, blijf dan contact houden. Denk bijvoorbeeld aan een dagboek, kaartjes/post, foto's, video's of online contact.
- ☐ Houd de ouders betrokken bij wat er op school gebeurt.

Overlijden van een leerkracht

Bij het overlijden van een leerkracht kunnen dezelfde uitgangspunten worden gebruikt als bij het overlijden van een leerling.

De directie zorgt daarnaast voor:

- ☐ Contact met en, wanneer het overlijden op school heeft plaatsgevonden, bezoek aan de familie door de directeur. De groep wordt tijdens dit bezoek door iemand uit het eigen team opgevangen.
- ☐ Informeren van alle collega's.
- ☐ Informeren van de betreffende klas.
- ☐ Informeren van de centrale directie, MR/OR, inspectie en het administratiekantoor.
- ☐ Regelen van vervanging, zodat de groep waarin het overlijden heeft plaatsgevonden door een vertrouwd persoon kan worden opgevangen.
- ☐ Informeren van de vervanger over de situatie.
- ☐ Controleren welke afspraken en werkzaamheden de overleden collega nog had gemaakt.
- ☐ Toepassen van de aandachtspunten rondom contact en bezoek aan de familie.

Checklist bij ingrijpende gebeurtenis binnen de school (rouwprotocol)

Overlijden van een gezinslid van een leerling

- ☐ Zorg dat de groepsleerkracht goed geïnformeerd is over de situatie.
- ☐ Informeer de klas op een passende manier over wat er is gebeurd.
- ☐ Laat andere groepen door hun eigen leerkracht informeren.
- ☐ Zorg dat de directie vóór het naar huis gaan een brief aan alle leerlingen meegeeft en dat betreffend gezin of voogd inhoudelijk op de hoogte is van deze brief.
- ☐ Neem contact op met de familie en stem een huisbezoek af.
- ☐ Bezoek de familie bij voorkeur samen met de groepsleerkracht.
- ☐ Bespreek of de leerkracht, eventueel samen met medeleerlingen en de directie, de rouwdienst of begrafenis kan bijwonen.
- ☐ Zorg voor een goede en warme opvang wanneer de leerling weer terugkomt op school.
- ☐ Verwerk de noodzakelijke gegevens en wijzigingen in de leerlingenadministratie.

Tot slot

Voordat de eerste periode wordt afgesloten, controleert de school:

- ☐ Is de familie voldoende betrokken en geïnformeerd?
- ☐ Zijn alle medewerkers en betrokken leerlingen geïnformeerd?
- ☐ Is de opvang van de betreffende klas geregeld?
- ☐ Zijn afspraken rondom afscheid en uitvaart duidelijk?
- ☐ Zijn de ouders van de overige leerlingen geïnformeerd?
- ☐ Is afgesproken wie verantwoordelijk is voor de nazorg?
- ☐ Is duidelijk wie de familie en eventuele broertjes/zusjes op belangrijke momenten blijft benaderen?
- ☐ Is er binnen het team ruimte geweest voor evaluatie en ondersteuning?
- ☐ Zijn persoonlijke bezittingen van de overleden leerling zorgvuldig afgehandeld?
- ☐ Is afgesproken hoe en wanneer de school blijft stilstaan bij de overleden leerling?

Checklist bij ingrijpende gebeurtenis binnen de school (rouwprotocol)

Hopelijk biedt deze checklist voldoende houvast voor de eerste periode.
Met dank aan Verliesjuf, die mij inspireerde met haar oorspronkelijke protocol.

Zijn er vragen, of is er behoefte aan begeleiding, neem contact op.
Samen kijken naar wat nodig is, kan veel doen en in een verdrietige periode wat last van de schouders nemen.

Anke Kegel

Psychosociaal therapeut
06 – 52 62 69 43

